

Tullirikostutkintaosasto
Operatiivinen tullirikostutkinta

Eduskunta
Hallintovaliokunta

Viite: Hallintovaliokunnan
asiantuntijalausuntopyyntö;
HE 98/2026 vp

Tullin asiantuntijalausunto hallituksen esitykseen HE 98/2026 vp

Yleistä

Oikeusministeriön 13.2.2025 asettaman työryhmän (VN/21297/2023) tuotoksena on valmisteltu hallituksen esitys HE 98/2026 vp, jossa ehdotetaan muutettavaksi pakkokeinolain 2 luvun säännöksiä vangitsemisen edellytyksistä ja 10 luvun säännöksiä salaisista pakkokeinoista. Tulli on osallistunut työryhmän toimintaan sekä 1. vaiheen päätteeksi annetun yksimielisen työryhmämietinnön laatimiseen ja kannattaa siinä esitettyjä lainsäädäntömuutoksia. Tulli pitää esitettyjä toimivaltuusmuutoksia ja -lisäyksiä erittäin tarpeellisina ja katsoo niiden lisäävän esitutkintaviranomaisten toimintaedellytyksiä toimia muuttuneessa ja haasteellisessa toimintaympäristössä. Esitetyt toimivaltuusmuutokset ja -lisäykset lisäävät toteutuessaan esitutkintaviranomaisten mahdollisuuksia suojata yhteiskuntaa kaikkein vakavimmalta rikollisuudelta, joka on Tullin toimintakentässä usein kansainvälistä, ammattimaista sekä järjestäytyntä.

Vangitsemisen edellytykset

Korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2024:20 (ään.) on aiheuttanut erityisesti vakavien rikosten kohdalla sen, etteivät vangitsemisen perinteiset erityiset edellytykset (karttamis-, sotkemis- ja jatkamisvaara) välttämättä täyty. Kuitenkin rikos ja sen vakavuus voivat olla luonteeltaan sen kaltaisia, ettei vangitsematta jättämistä ilman, että olisi syytä epäillä henkilön aiheuttavan vaaraa jonkun hengelle, terveydelle tai vapaudelle, voida pitää asianmukaisena vaihtoehtona kansalaisten suojelun ja turvallisuuden näkökulmasta katsottuna. Hallituksen esityksessä on tuotu selkeästi esiin nykytilan ongelma sekä esitetty perusteltu asiantilan korjaava lainsäädännöllinen ratkaisu, jota myös selostettu EIT:n ratkaisukäytäntö osaltaan tukee. Korkeimman oikeuden täysistunnossa antamaa äänestysratkaisua on kritisoitu muun muassa oikeuskirjallisuudessa, eikä nykyistä ongelmallista oikeustilaa ole hyvin todennäköisesti mahdollista muuttaa kuin muuttamalla lainsäädäntöä esimerkiksi hallituksen esityksen mukaisesti.

Salaiset paikkaan kohdistuvat etsinnät

Erityisesti alati kansainvälistyvään ja ammattimaisempaan rikollisuuteen liittyvän todistusaineiston digitalisaatio asettaa huomattavia haasteita esitutkintaviranomaisille toimia tehokkaasti muun muassa rikoshyödyn jäljittämisen sekä sen takaisinsaantiin liittyen. Rikolliset toimijat käyttävät nykyisin lähes poikkeuksetta salattuja pikaviestisovelluksia ja siirtävät rikollista hyötyä virtuaalivaluuttojen muodossa, vaikeuttaen esitutkintaviranomaisten toimintamahdollisuuksia huomattavasti. Tulli katsoo erityisesti tästä johtuen salaisten etsintöjen toimivaltuuksien olevan

tärkeitä ja siten esityksen mukaisesti kannatettavia, mahdollistaen osaltaan yllä kuvattuihin haasteisiin puuttumisen. Esitetyt etsintätoimivaltuudet osaltaan korjaisivat nykyainsäädännöllistä ongelmaa, jossa rikoksesta epäillyllä on lähtökohtaisesti oikeus olla läsnä etsinnällä. Tämä aiheuttaa suuren vaaran rikosvastuun toteutumatta jättämiselle sekä koko organisaation kiinni jäämättömyydelle hallituksen esityksessä esitetyissä konkreettisissa esimerkkitalanteissa.

Osallistuva tietolähde

Tullin näkemyksen mukaan hallituksen esityksessä on perusteltu selkeästi osallistuvan tietolähde-toimivaltuuden tarve suhteessa nykytilan ongelmallisuuteen selvittää vakavan rikollisuuden toimintaan liittyvien keskeisten henkilöiden osuutta erityisesti huumausainerikollisuuden, sekä osaltaan myös väkivaltarikollisuuden, parissa. Osallistuvan tietolähteen käyttö vähentäisi todennäköisesti muiden salaisten pakkokeinojen käyttöä ja siten myös perusoikeuksiin puuttumista ja siten pakkokeinojen kohteen kannalta hänelle kohtuullisempaa.

Tulli pitää välttämättömänä ja myöskin tarkoituksenmukaisimpana, että kukin esitutkintaviranomainen päättää itsenäisestä toimivaltuuden käytöstä hallituksen esityksen kohdassa 2.3.4.5 mainituin perusteluin. Pääsääntö on jo nykyisellään se, että jokainen esitutkintaviranomainen päättää itsenäisesti toimivaltuuksiansa käytöstä. Esimerkkinä voidaan käyttää tietolähteen ohjattua käyttöä, jonka voidaan katsoa olevan lähin toimivaltuus nyt esitetyn uuden toimivaltuuden kanssa. Esitutkintaviranomaiselle on asetettu tietolähdetoiminnassa korostettu velvollisuus huolehtia tietolähteen henkilöllisyyden salassapidosta, joka entisestään puoltaa päätöksenteon ja toiminnan hallinnoinnin säilyttämistä kussakin esitutkintaviranomaisessa.

Ampuma-aserikos ylimääräisen tiedon perusterikoslistalle

Tulli pitää niin ikään perusteltuna, että ampuma-aserikos lisätään ylimääräisen tiedon käytön perusterikoslistalle. Ampuma-aserikoksessa voi yksikertaisuudessaan olla kyse salaisen pakkokeinon käytöllä saadusta ylimääräisestä tiedosta yksittäisen ampuma-aseen myynti- ja ostotapahtumaan liittyen. Esitutkintaviranomaisten tulee voida kyetä hyödyntämään tällaista tietoa takavarikoinnin perusteena ja estää siten ampuma-aseen pysymistä pimeillä markkinoilla äärimmäisen väkivallan välineenä. Tämän vuoksi on hyvin perusteltua rinnastaa ampuma-aserikos vakavuudeltaan muihin ylimääräisen käytön perusterikoslistalla oleviin rikoksiin.

PTR-viranomaisten toimivaltuuksien yhteensovittaminen

Oikeusministeriö on pyytänyt erikseen kiinnittämään huomioita mietinnön jaksoissa 2.2.2.5 ja 5.1.5 esiin tuotuihin yhteensovittamistarpeeseen. Tulli pitää yhteensovittamista välttämättömänä ja lainsäädännöllistä systematiikkaa selkeyttävänä, kun pakkokeinolaissa säädettäisiin kaikkien esitutkintaviranomaisten salaisten pakkokeinojen toimivaltuuksista. Sääntely on tällä hetkellä osittain sekavaa sekä päällekkäistä erityisesti Tullin ja Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalakien ja pakkokeinolain välillä.

Kimmo Kaunisto
Tulliylitarkastaja

